

Interne differentiatie: goed voor onderwijs en leerlingen?

1 januari 1980

Auteur: Ate van Balen

Volume: 11

Nummer: 1

Pagina's: 25-35

Documenten

- [moer_jrg11_004.pdf](#)

ate van bale n interne differentiatie goed voor onderwijs differentiatie en leerlingen in moer 1979 5 schreef ate van balen een artikel differentiatie op welke manieren kan dat de redactie van moer vroeg hem in een vervolgartikel een standpunt te bepalen op de vraag is differentiatie wel goed voor het onderwijs en de leerlingen die daaraan deelnemen de redactie kon hem dit vragen omdat hij als medewerker van het katholiek pedagogisch centrum in s hertogenbosch te maken heeft met vormen van differentiatie in zowel cursorisch als thematisch onderwijs hierover rapporteert hij in dit artikel en gaat aan het eind in op genoemde vraag toen de redactie van moer mij vroeg een stand differentiatie puntbepaling te geven ten aanzien van de vraag is differentiatie wel goed voor het onderwijs en de term differentiatie kent verschillende om de leerlingen verduidelijkte zij deze vraag met schrijvingen in mijn vorige artikel in moer defi twee vragen nieerde ik differentiatie als maatregelen die met 1 gaat van differentiatie wel een emancipato het oog op het realiseren van individualisering ge rische werking uit nomen worden en onderscheidde daarna interne 2 bevestig je met differentiatie niet de ongelijk en externe differentiatie ons nederlandse heid die de leerlingen van verschillende ni schoolsysteem in het voortgezet onderwijs met al veaus van onderwijs toch al in de maatschappij zijn stromen en stroompjes van ibo tot gymna tegenkomen sium noemde ik een voorbeeld van externe diffe voor ik op deze vragen kan ingaan moet er enige rentiatie helderheid zijn wat onder de termen differentia de tegenhanger van externe differentiatie is inter tie en emancipatorisch verstaan wordt beide ne differentiatie vanouds stamt het begrip in termen worden in verschillende betekenissen terne differentiatie uit discussies met betrekking met andere omschrijvingen in zo verschillende tot de inrichting van geïntegreerd voortgezet on contexten gebruikt dat men er bijna alle kanten derwijs ik onderscheidde en besprak vier vormen mee uit kan van interne differentiatie differentiatie naar doelstellingen naar tempo naar didaktiek pre sentatie en verwerking en naar belangstelling e n 25 leerbehoeften verder ging ik in op enkele diffe gegaan plan program for learning in accor rentiatiesystemen de eigen tempo werkwijze dance

with needs ipi individually prescribed het basisstof extrastof model b e model en het instruction en ige individually guided educa basisstof herhal ingsstof verrijk in-
gsstof model tion de voornaamste doelstelling van deze b h v model groots
opgezette individualiseringsprogramma s tegenwoordig wordt interne differenti-
atie ook die door duizenden leerlingen gevolgd worden is gebruikt voor differenti-
atie binnen een categoriaal dat elke leerling de mogelijkheid krijgt om een school-
type als bijvoorbeeld het mavo en brede reeks vooraf bepaalde doelstellingen in ei-
gen tem scholengemeenschappen bijvoorbeeld avo lbo po en leerstijl te bereiken
daarom definieerde ik de term als het nemen van een programma als ipi heeft be-
trekking op wis maatregelen met het oog op individualisering bin kundig rekenen
lezen taal schrijven sociale en nen een vaste groep of klas of die nu homogeen na-
tuurwetenschappen op het niveau vanaf de of heterogeen is samengesteld inmid-
dels zijn er kleuterschool tot en met de zesde klas basis voor de term al zo veel om-
schrijvingen en invul school lingen gegeven dat de differentiatie specialist de wat
er met een leerling in een ipi taal program koning in een recent artikel voorstelde
om ma gebeurt wordt weergegeven in het volgende voortaan eerst maar gediffer-
entieerd onderwijs te schema beschrijven in zo onbevangen mogelijke en sim pele
bewoordingen en dan daarna ten behoeve in ipi wordt veel gebruik gemaakt van
zelfinstru van een duidelijke discussie tot benoeming en ca erende leermaterialen
waardoor de docenten tegorisering over te gaan weinig tijd hoeven te besteden
aan groepsgerichte in het vorige artikel in moer zei ik dat er in de instructie die tij-
jd wordt dan gebruikt voor het praktijk van het onderwijs een grote varieteit
begeleiden van individuele leerlingen voor het voorkomt aan toepassingen van vor-
men van diffe bestuderen van de vorderingen van de leerlingen rentiatie ik zal nu
twee vormen die onderling voor het opsporen van individuele behoeften en nogal
van elkaar verschillen wat concreter be moeilijkheden en voor het uitschrijven van
op schrijven drachten om passende hulp en begeleiding te kunnen geven diagnos-
tisee rt de docent regelma differentiatie als systeem van toetsen en toetsje s tig
het ontwikkelingsniveau van de leerling hij hanteert plaatsings voor voo rtgangs
en natoet sommige docenten zien interne differentiatie als sen en analyseert de re-
sultaten een nogal ingewikkeld systeem van eindeloos veel het is duidelijk dat de
docent in het ipi program diagnostische toetsen en tussentoetsjes met ge ma een
andere taak heeft dan in traditioneel klas precodeerde vragen in de vorm van
meerkeuze sikaal onderwijs hij voorziet in materialen hij items waar onwaar en ja
neen vragen en invul richt de werkuren in en regelt de afname en de en aanvulop-
drachten waarna het programma verwerking van de toetsen hij brengt leerlingen
zich steeds weer op verschillende wijzen vertakt die dezelfde toetsuitkomsten
hebben en die aan in zo n systeem zijn doelstellingen verdeeld in dezelfde leerstof
werken bijeen voor individuele sub doelstellingen en die weer in sub sub doelstel
hulp in ipi wordt de leerkracht bijgestaan door lingen zo n aanpak komt in neder-
land wel voor onderwijsassistenten en of een computer de bij een vak als
wiskunde en soms in het aanvangs computer bevat allerlei gegevens van de leerlin
onderwijs van vreemde talen daar maakt men gen hij registreert nauwkeurig de
vorderingen en voor grote delen van het leerplan gebruik van waarschuwt als een
schakel ontbreekt de beide sterk geprogrammeerde instructie met zeer fre andere

programma's plan en ige verschil quente terugkoppeling na geprecodeerde toet
len in bepaalde opzichten van ipi maar gaan gro se n tendeels van dezelfde uit-
gangspunten en werkwij in nederland ken ik geen enkel project dat dif zen uit in
het project plan richt men zich op ferentiatie in deze vorm bij een geheel of groot
de onderwijsprogramma's van leerlingen van 6 tot deel van een programma voor
moedertaalonder 18 jaar rekenen moedertaal in al zijn face tten wijs toepast maar
het gebeurt wel in de verenig en zaakvakken science en social studies de staten
sinds 1964 zijn daar enkele grote on de evaluatie uitkomsten omtrent deze pro-
gram derwijs individualiseringsprogramma's van start ma s zijn schaars in plaats
van gedomineerd e n 26 plaatsing van de leerling 4 voortoets ontvangt het leerma-
teriaal heeft hulp nodi g individuele begeleiding groepsonderwijs s discussie met
medeleerlingen aanvullend materiaal voltooit werk en brengt dit naar administra-
teur gaat terug naar eigen werk gaat naar leerkracht p meer praktijkoefeningen
voor nieuwe opgave krijg nieuwe vaardigheden aangewezen l terug naar opgav e
natoets meer oefening nodig individuele begeleiding nieuw materiaa l groepson-
derwijs beheersing van de leerstof aangetoond ijl nieuwe natoet s 1 nieuwe leer-
stof gecontroleerd te worden door de docent blijken 3 i p i draagt alle kenmerken
in zich van een ge de leerlingen overheerst te worden door een an sloten curricu-
lum dere autoriteit eentonigheid veenman heeft grote bezwaren tegen ipi met met
veenman ben ik van mening dat een derge behulp van technische apparatuur en
voortdu lijk programma dan ook niet in de eerste plaats rende controle op de
vorderingen van de leerlin individualiserend maar individualistisch is indi gen is in-
dividualisering gereduceerd tot het door vidualisering houdt voor mij wat anders
in zoals lopen van dezelfde leerstofeenheden en procedu ik al in het vorige moer
artikel schreef met indi res individualisering wordt als gevolg van het vidualiser-
ing wordt niet bedoeld dat het onder systeem een uitsluitend kwantitatieve aan-
gelegen wijs zich louter richt op losse individuele leerlin held onderwijs is een ad-
ministratief proces ge gen individualisering draagt immers sociale as worden leer-
plan programmering technologie pecten in zich individualisering is gericht op per
systematische opvoering van efficiëntie en preste soonlijke zelfontplooiing en op
zelfrealisering van tiemeting lijken leerkracht en leerlingen tot figu het individu in
relatie met en tot anderen indivi ranten te degraderen dualisering sluit het
werken in groepen en groep als andere bezwaren tegen ipi noemt veenman jes
dus niet uit individualisering veronderstelt 1 groepswerk wederzijdse stimulering
kritiek juist het samenwerken in groepen als noodzake en discussie hebben in dit
programma nauwe lijk complementair aan het alleen werken van lijks een plaats
elke leerling 2 ipi heeft voornamelijk de cognitieve vakken het lijkt niet erg
waarschijnlijk dat dergelijke en de cognitieve delen van vakken geindivi program-
ma's in nederland op ko rte termijn inge dualiseerd voerd zullen worden al zijn er
wel instituten en 27 projecten die systematisch de know how verza of meer
probleemstellingen en een aantal werk melen die nodig is voor het opzetten en
doen uit doelen waarin allerlei taalactiviteiten plaatsvin voeren van zulke ge indivi-
dualiseerde program den rond het thema of subthema s leerlingen ma s werken
dan soms alleen soms in tweetallen en soms in kleine groepjes de gemeenschap-
pelijke differentiatie in thematisch cur sori sch slotmanifestatie of het eindprodukt

staat meestal taalonderwijs tevoren vast maar niet altijd de slotmanifestatie en het eindprodukt kunnen heel verschillend zijn gelukkig kiezen veel scholen eigen wegen voor bijvoorbeeld individualisering en differentiatie daarvan geef een boekje of een krant samengesteld door de ik nu een voorbeeld leerlingen over of naar aanleiding van het in mijn vorige artikel schreef ik dat steeds meer thema scholen hun taalonderwijs thematisch cursorisch een tentoonstelling met allerlei onder meer inrichten en daarbij streven naar individualise handvaardigheids werktukken over en rond ring in de thematische delen staat een zinvolle onderwerpen uit jeugdboeken onderwijsinhoud een thema centraal in de een toneel of hoorspel cursorische onderdelen is de ontwikkeling van be een dichtersfestival paalde deelvaardigheden doel van het program een eigen boekenmolen naar aanleiding van ma een thema rond de jeugdboekenweek etc veel scholen kiezen voor een thematisch curso welke zijn nu de thema s per school is dat ver rische leerstofordening onder meer omdat die schillend ik noem er enkele wij en de nieuwe meer mogelijkheden biedt voor het inspelen door school is een ontmoetingsthema aan het begin de leerlingen op het programma dan de traditio van de eerste klas waarin leerlingen elkaar leren nele synthetische taalmethodes waar een uit kennen en georiënteerd worden in de schooltypes gangstekst grote delen van een hoofdstuk daarna van het voortgezet onderwijs en in de school in mindere of meerdere mate stringent bepaalt en waarop ze zitten later in het thema verzamelen waar leerlingen nauwelijks iets te kiezen hebben de leerlingen allerlei informatie over hun nieuwe synthetische methodes leiden daarom ook bijna school door te lezen te interviewen etc ze ver altijd tot onechte communicatieve situaties werken die informatie dan in een boekje dat ze in het schooljaar 1979 80 begeleid ik onder meer verstrekken aan leerlingen op hun oude lagere negen secties nederlands van scholen voor mavo school havo en of vwo die samen aan thematischcurso andere thema s in de eerste klas zijn jeugdboe rische taalonderwijs werken en daarbij zo goed ken uitmondend in een tentoonstelling⁹ ge mogelijk proberen in te spelen op de verschillen dichten lezen en maken en indianen met onder tussen de leerlingen hoe die secties dat doen meer als doelstelling dat leerlingen het verschil probeer ik in het vervolg zo beknopt mogelijk te ontdekken tussen hoe indianen werkelijk zijn en beschrijven daarbij ga ik eerst in op het werken leven en hoe ze in jeugdboeken worden voorge aan thema s en daarna op het werken aan cursus steld dus het verschil tussen werkelijkheid en sen fictie en verder met het doel de leerlingen informatie te laten verwerken over de onderdrukking thematisch werken en discriminatie door blanken uiteindelijk wordt zowel in de eerste als in de tweede klas werken de discriminatie in hun eigen leven en in de situa de secties gemiddeld met vijf thema s en met een tie op school aan de orde gesteld verder is er van school tot school verschillend aantal cursus ook een thema oorlog met als doel te laten zien sen die thema s zijn tevoren in meerdere of min en ontdekken hoe mensen zich in een oorlog dere mate geprogrammeerd en beslaan meestal voelen en hoe ruzies conflicten en oorlog met el zo n 8 a 10 lessen dus zo n 2 a 3 weken alle les kaar overeenkomen wat betreft belangentegen sen de introductie van een thema geschiedt in stellingen het algemeen door het lezen van een of enkele in de tweede klas worden gemiddeld ook zo n teksten door een klasgesprek of door

een vijf thema's verspreid over het jaar aan de orde enquete om eigen kennis en opvattingen van elke gesteld leerling in kaart te brengen dat leidt dan tot een ons dagelijks brood heeft als doel de leerlinge n 28 informatie te geven en te laten verzamelen over eigen inbreng van de leerlingen op het verstrekt voedselproductie onder meer bio industrie ken van extra opgaven op mogelijke verschillen voedselverwerking bakkers en het toezicht daar in tempo en op een variatie in werkvormen op keuringsdienst van waren voedselconsumptie thuis en in restaurants en eigen eetgewoon cursorisch werken ten op enkele scholen wordt dit thema als pro behalve thematisch wordt er ook cursorisch ge ject uitgevoerd samen met de sectie biologie werkt een cursus is een lessenserie van ongeveer andere thema's zijn jeugdboekenweek waarin zes tot acht aaneengesloten lessen waarin meest elke klas zijn eigen boekenmolen maakt en de al met voor leerlingen zo nauwkeurig mogelijk krant waarin onder andere informatie gegeven omschreven doelstellingen en een duidelijke op wordt over het samenstellen en vervaardigen van bouw aan een of enkele deelvaardigheden ge kranten en waarin leerlingen geconfronteerd wor werkt wordt die deelvaardigheden betreffen as den met een anp telexbericht en verschillende pecten van bewerkingen daarvan in enkele dagbladen uitein het lezen van zakelijke teksten delijk maken de leerlingen samen een eigen krant het schrijven van verhalende en informerende en verder zijn er nog de thema's schurken waar teksten bij veel teksten uit tikker10 gebruikt worden en het hanteren van een woordenboek en andere wat je zegt ben je zelf waarin leerlingen vooral naslagwerken bijvoorbeeld een telefoongids in spel in groeps gesprekken en in klasses discussies grammatica met elkaar praten over wie ze zijn over hun ang spelling sten en over hoe de relaties met hun ouders zijn de cursussen zijn weliswaar goed voorbereid b ij al deze thema's wordt erg veel gebruik ge maar uitleg verwerking en toetsing vinden maar maakt van krapte artikelen van verhalen en van voor een deel schriftelijk plaats met name in de fragmenten uit jeugdboeken de taalactiviteiten cursussen in het lezen van zakelijke teksten en in die plaats vinden zijn vormen van praten luiste het schrijven is er erg veel interactie in de klas in ren lezen schrijven en verbale en dramatische klasse en leergesprekken daarbij gebruiken de expressie leerlingen vormen van ontdekkend leren en erva ringsleren ook komt in deze cursussen veel hoe wordt er nu in deze thema's gedifferentieerd groeps werk voor om meer in te spelen op de individuele leerlin bij schrijfvaardigheid worden in de eerste en gen tweede klas aan de hand van twee delen van de allereerst wordt er gedifferentieerd naar belang leergang de papieren wereld een aantal creatie stelling vaak kunnen leerlingen uit een aantal ve en technische ambachtelijke aspecten aan de keuze opdrachten er een of twee kiezen gesloten orde gesteld zoals belangstellingsdifferentiatie regelmatig ook de functie van interpunctie in een verhalende kunnen ze zich binnen een sub thema zelf een tekst met name in een dia of polyloog taak stellen open belangstellingsdifferentiatie de functie van gesprekken in een tekst en de en die alleen met een ander samen of in een manieren waarop je gesprekken in een tekst groepje uitvoeren differentiatie naar werkvorm kunt weergeven direct indirect gesprekspasoms is er een tussenvorm er worden enkele mo tronen gelijkheden of suggesties voor taken gegeven het indelen van een informerende tekst in ali waaruit leerlin-

gen een keuze kunnen maken naar de opbouw van een alinea maar ze kunnen ook zelf een taak bedenken en de verschillende fasen in het proces van het die uitvoeren schrijven van informerende en verhalende teksten differentiatie naar doelstellingen vindt plaats en de problemen daarbij door de mogelijkheid te bieden aan extra op het selecteren van informatie uit een of meer drachten te werken teksten met het oog op het eigen schrijfdoel eigenlijk verschilt individualiserend thematisch etc etc werken maar weinig van gewoon thematisch werk in de cursussen bespreekt de docent deze en anderen misschien hebben de docenten zich alleen de deelvaardigheden meestal eerst aan de hand van wat bewuster voorbereid op het samenstellen van van teksten vooral uit jeugdboeken en uit kranke keuze opdrachten op de mogelijkheid van een ten maar ook aan de hand van fragmenten echter 29 te literatuur den te leren die deelvaardigheden betreffen in de eerste en tweede klas onder meer hoe wordt daarbij nu gedifferentieerd het bepalen van het type van een tekst in het algemeen krijgen de leerlingen eerst een het kiezen van een leesdoel en het hanteren nogal gesloten deelvaardigheidsoopdracht die ze van verschillende leesstrategieën zoekend in vrij korte tijd kunnen uitvoeren daarna een oriënterend begrijpend en studerend lezen meer open schrijfoopdracht waarbij ze het geleerde het stellen van vragen bij delen van een de moeten toepassen tijdens het werken aan de tekst bijvoorbeeld een alinea opdrachten gaan de docenten na hoe de leerling het samenvatten van een tekst in enkele zinnen deze verwerken leerlingen die er erg veel moeite mee hebben krijgen dan een nieuwe het onderkennen van manipulatietechnieken soms eenvoudiger opdracht om nog eens te oefenen en redeneerfouten vinden anderen een extra opdracht die meestal de in de cursussen gehanteerde aanpak is sterk complexer is differentiatie naar doelstellingen verwant met en ook vaak ontleend aan de methode volgens de model de taalwerk soms ook geeft de docent tijdens een lessenserie in de cursussen is afgestapt van de tekst met met name in grote klassen waar de docent e voorgekookte detailvragen zoals die zo vaak in moeilijk 28 of 30 leerlingen kan volgen een allerlei synthetische methodes staan zoek de diagnostische opdracht waarna sommige leerling volgende woorden opgeven een hulpprogrammaatje met een nieuwe waarnaar verwijzen die dat waarover etc oefenopdracht krijgen en anderen een extra op wat voor soort boot wordt bedoeld in regel opdracht die soms individueel maar heel vaak in welke twee eigenschappen van x worden de groepjes moet worden uitgevoerd differentiatie noemd in de derde alinea etc naar doelstellingen volgens de h v model ook in de cursussen lezen van zakelijke teksten het is de bedoeling dat de docenten bij het hulp wordt door de docenten gediagnostiseerd tijdens programmaatje extra aandacht geven aan de leerde verwerkingsfase en na afloop met behulp van leerlingen die het niet zo goed gedaan hadden vaak diagnostische vragen en opdrachten waarna hulp praten ze dan met de leerling door wat de problemen en extra opdrachten gegeven worden differentiatie bleken zijn en hoe die op te lossen zijn soms geïntegreerd naar doelstellingen volgens de h v en de h v modellen ze ook een nieuwe een andere of meer geïntegreerde uitleg differentiatie naar instructie de leerstof voor grammatica spelling en woorden heel vaak evalueren de leerlingen zelf in groepjes denboek is in de eerste klas vrij gering aan elk wat ze goed en minder goed vonden in het aspect wordt een cursus van zo'n zes lessen geschied van een ander

soms gebeurt dat aan de wijd bij grammatica komen alleen het verdelen hand van aandachtspunten of richtvragen soms in zinstukken de persoonsvorm het onderwerp met behulp van een evaluatieschaaltje maar dat het voltooid deelwoord en de onbepaalde wijs werkt nogal eens te beperkend aan de orde en bij spelling alleen de spelling van de bedoeling van deze evaluatie is tweeledig na de werkwoordsvormen melijk dat de leerlingen die beoordelen zelf leren niet alle leerlingen hoeven aan deze cursussen van het werk van anderen en dat de beoordeelde deel te nemen de cursussen beginnen met een zijn haar voordeel kan doen met de gemaakte op diagnostische instaptoets waarin nagegaan wordt merkingen de evaluatie vindt nogal eens plaats wat elke leerling al weet en kan voor de leerlingen hun werk bij de docent e in maakt hij zij die op alle onderdelen goed dan leveren zo kunnen ze dat nog verbeteren voor ze kan de cursus overgeslagen worden maakt een een cijfer krijgen leerling alle onderdelen slecht dan doorloopt hij in de thema s schrijven de leerlingen natuurlijk zij in eigen tempo de hele cursus in andere geval ook maar daar meer functioneel in relatie tot len wordt alleen aan die onderdelen gewerkt die sub doelen van het thema hetzelfde geldt voor slecht gemaakt zijn of waar de leerling zich nog het lezen van zakelijke teksten dat gebeurt bin onzeker voelt deze vorm van differentiatie nen de thema s op een natuurlijke wijze maar noemt men wel differentiatie naar plaats in het daarnaast in enkele cursussen om deelvaardighe programma 30 bij alle drie de cursussen wordt ook gedifferentien aan de ene kant een opvatting die de indivi tieerd volgens het b h v model dat wil zeggen duele ontplooiing hoog houdt aan de andere dat na de basisstof een diagnostische toets gege kant een opvatting van emancipatie als collectief ven wordt waarna herhalings en verrijkingso p proces dat bevrijding van het individu insluit 5 drachten voor handen zijn bij deze onderdelen aan de ene kant dus een meer liberale invulling kan ook aan goede leerlingen gevraagd worden aan de andere kant een socialistische dat is ook leerlingen te helpen die een hulpprogramma niet zo vreemd in de pedagogiek krijgt de term moeten maken in de extra stof bij deze on ook minstens vier verschillende invullingen die derdelen zitten steeds keuze mogelijkheden zo samenhangen met verschillen in mens en maat kunnen de leerlingen in de cursus woordenboek schappijvisie op verschillende manieren op meer speelse wijze in beleidsnota s na 1975 heeft de von de term bezig zijn met het vergroten van hun vaardighe emancipatorisch wat meer vertaald zonder hem den overigens te gebruiken gezegd werd dat het aan spelling wordt behalve ten aanzien van de moedertaalonderwijs moet bijdragen aan de werkwoordsvormen in het algemeen geen klassi maatschappelijke en persoonlijke vorming van de kale aandacht gegeven er wordt vanuit gegaan leerlingen s deze nogal weinigzeggende om dat de lagere scholen de leerlingen dit goed ge schrijving die vrijwel iedere nederlander zal kun leerd hebben nen onderschrijven werd dan verder geconcreti op de meeste scholen zijn wel leer en of oefen seerd met begrippen als weerbaarheid normale boeken beschikbaar waar individuele leerlingen functionaliteit en thematisch taalonderwijs die naar verwezen worden als in hun schrijfsels blijkt heel summier ingevuld werden dat ze een bepaalde spellingregel regelmatig niet alleen het begrip normale functionaliteit is of verkeerd toepassen enkele scholen gebruiken door het bestuur van de von in het voorjaar van daartoe de twee delen

hulplessen zoals die door 1979 verder verduidelijkt daarover ontstonden de kpc mavo stuurgroep nederlands echter felle discussies waarbij bleek dat nog vele in 1976 ten behoeve van individualisering zijn sa interpretaties mogelijk waren de term was zoals mengesteld en die in 1979 op grond van evaluatie sommigen zeiden van elastiek uit de praktijk geheel herzien en uitgebreid daarom gebruik ik liever de omschrijving van de zijn 1 3 centrale werkgroep moedertaalonderwijs van het met deze schets van interne differentiatie in zelf cio in de discussienota s taalonderwijs van mor instruerende systemen en in thematisch curso gen daarin schreven we ons uitgangspunt is risch taalonderwijs hoop ik de term voldoende dat taal onderwijs emancipatorisch onderwijs verduidelijkt te hebben in verband met de gestel moet zijn waarbij het taalgebruik de waarden en de vragen normen die kinderen uit hun thuissituatie mee ook het begrip emancipatorisch vraagt nog om brengen in beginsel geaccepteerd worden dat een verheldering houdt voor ons in dat het onderwijs kinderen de gelegenheid moet geven zichzelf te worden in emancipatori sch taa lond e rwijs menselijke relaties te groeien in en aan hun om geving en zin en betekenis aan hun eigen bestaan de term emancipatorisch is in de von niet te geven onder emancipatie verstaan we tevens nieuw i n het eerste nummer van moer van 1975 de bevrijding van het individu van maatschappe wi jdde eimers er een artikel t 4 aan het von con lijke economische psychologische en pedago gres van dat jaar stond in het teken van emanci gische processen die het onmondig en daarmee patorisch taalonderwijs en het beleid van de von onder de duim houden emancipatie is voor ons is vooral sinds die tijd gericht op het realiseren dus meer dan alleen het opheffen van vormen van van emancipatorisch taal onderwijs toch is de discriminatie van onderdrukking of van achter term voor zover mijn informatie strekt in de stelling het omvat ook het proces van maat von nooit helder en eenduidig omschreven schappelijke en persoonlijke bewustwording het op het von congres 1975 vroeg de congreslei doel van emancipatie is dat ieder individu zich ding de deelnemers naar een mening over en een verantwoordelijk weet en voelt voor eigen hande invulling van het begrip daarbij kwamen allerlei lingsinitiatieven en verantwoordelijkheid wil dra omschrijvingen naar voren met duidelijk twee po gen voor eigen en andermans welzijn taalonder 31 wijs zal daarom ook misschien wel in de eerste ter te kunnen bepalen of iemand moet blijven zit plaats een taak hebben tot bewust maken ten of niet de groei van het kind naar emancipatie weerspie toch wil ik proberen enkele algemene opmerkin gelt zich in de groei van zijn communicatie met gen te maken mijns inziens kan van differentiatie zichzelf en met anderen e alleen een emancipatorische werking uitgaan van ook deze omschrijving is nog tamelijk abstract en uit acceptatie van de leerling vanuit de contract laat verschillende interpretaties toe wel kunnen gedachte dus vanuit de stilzwijgende afspraak we er criteria aan ontlenen om taalonderwijs op wij docenten zullen er alles aan doen om jou hier zijn emancipatorisch gehalte te onderzoeken op school verder te helpen zo goed mogelijk je het bestek van dit artikel staat me niet toe uit de capaciteiten te ontwikkelen en je eigen leerbe vooral duitse literatuur een overzicht te geven hoeften te bevredigen opdat je zelfstandig kunt van allerlei mogelijke kenmerken van emancipa zijn met andere woorden het eerste criterium torisch taal onderwijs daarom beperk ik me

op vind ik het meest wezenlijke voor emancipato grond van de gegeven omschrijving tot vier criterisch taal onderwijs ria die acceptatie is in het huidige systeem van het 1 in hoeverre gaat het onderwijs uit van accepta voortgezet onderwijs erg moeilijk te realiseren tie van de leerling en in welke mate hoe en mede als gevolg van dit systeem is men op veel met welke intentie s wordt in het onderwijs scholen al vroeg in het eerste leerjaar sterk ge geselecteerd 1 9 richt op selectie individu- alisering en differentia 2 in hoeverre leiden de doelstellingen en inhou tie zijn dan beperkt in hun mogelijkheden de den van het taalonderwijs en de gepraktiseerde koning heeft dit probleem aldus verwoord de werkvormen tot persoonlijke en maatschappe meeste pogingen met name in het voortgezet on lijke bewustwording derwijs om interne differentiatie te verwezenlij 3 in hoeverre worden de doel- stellingen en in ken verkeren echter in de ongelukkige positie houden van het taalonderwijs gerelateerd aan dat deze zich afspelen binnen een schoolorganisa de belangen en interesses van de leerlingen tie die gebaseerd is op inter en intras- cholaire dif 4 in hoeverre kunnen leerlingen zelf keuzen ma ferentiatie de principes die aan deze differentia ken in het taalonderwijs wat betreft doelstel tievormen ten grondslag liggen zijn ook wettelijk lingen inhouden werkvormen en toetsing stevig verankerd middels lessentabellen vakken pakketten exameneisen diploma s toelatings differentiatie en emancipatorisch onderwij s rechten tot ver- volgonderwijs e d en bieden wei nig ruimte voor alternatieve differentiatievormen na de beschrijving van twee toepassingen van in interne differentiatie gevangen binnen een terne differentiatie en de invulling van emancipa dergelijke school- structuur kan niet anders dan torisch taalonderwijs kom ik terug op de vragen fric- ties bij de uitwerking opleveren en wordt be van de redactie gaat van differenti- atie wel een perkt in zijn mogelijkheden veel problemen emancipatorische werk- ing uit waarmee leraren bij het ontwikkelen van vormen een algemeen antwoord op deze vraag kan ik van interne differentiatie geconfronteerd worden moeilijk geven omdat er zoveel vormen van in zijn terug te voeren tot de eisen die zo n school terne differentiatie bestaan ik zou wel de vier organisatie stelt 20 criteria kunnen gebruiken om het emancipato op grond hiervan kan men natuurlijk zeg- gen dat rische gehalte van de beschreven gedifferentieer scholen die aan differen- tiatie gestalte willen ge de programma s vast te stellen daartoe ben ik ven eerst condities moeten scheppen waarbij se echter nauwelijks in staat omdat ik over on- vol lectie beperkt of in ieder geval uitgesteld moet doende gegevens beschik ten aanzien van de set worden op verschillende scholen wil men dat ting en praktijk van deze programma s ik zou ook wel en spreekt men zich uit om te streven dan meer moeten verzamelen het eerste crite naar een verlengde brugperiode met een lang se rium zou dan leiden tot nadere vragen als past lectievrij tijdvak aan het be- gin van het eerste leer men differentiatie toe vanuit acceptatie van de jaar maar veel docenten willen dan dat dergelijke leerlingen of om selectieve redenen dus bi- jvoor maatregelen pas in de praktijk uitgevoerd wor beeld om frequenter of beter te kunnen toetsen den als gebleken is dat ze mede door differentia om gefun- deerder cijfers te kunnen geven om be tie in staat zijn een heterogene groep langer bij 32 een te houden dus in staat zijn zowel zwakkere dat weigeren andere keuzen heeft hij eigenlijk als betere leerlingen tot hun recht te laten ko niet men

ook in het beschreven thematisch cursorisch daarmee kom ik tot de constatering dat het reaal moedertaalonderwijs is veel geprogrammeerd in lisen van differentiatie vaak een procesmatige de cursussen en thema s maar er vindt ook veel aanpak vereist nogal wat scholen beginnen met interactie plaats waarin allerlei keuzen gemaakt differentiatie omdat ze het onderwijs meer wil worden door docenten en leerlingen ik vind dat len individualiseren meer op de individuele leer van dit thematisch cursorisch taalonderwijs wel ling willen afstemmen vaak komen ze dan tot de enige emancipatorische werking kan uitgaan ontdekking dat individualisering en selectie op minder van de cursussen maar meer van het wer gespannen voet met elkaar staan maar ze willen ken aan thema s de selectie pas werkelijk beperken of uitstellen toch hangt de emancipatorische werking niet zo als blijkt dat ze de gevolgen daarvan kunnen op zeer samen met de vormen van differentiatie vangen als wel met de doelstellingen van taalonderwijs in de werkelijkheid is dit proces op een school in het voorgaande hoop ik duidelijk gemaakt te vaak nog veel complexer nog verschillende ande hebben dat de gekozen doelstellingen en het on re factoren spelen dan een rol zoals bijvoorbeeld derwijssystem waarbinnen deze gerealiseerd de wens van leerlingen om frequent cijfers te krij moeten worden grote invloed hebben op de mo gen de eis van sommige ouders om regelmatig op gelijke vormen van differentiatie de hoogte gebracht te worden van de prestaties van hun kinderen op een wijze die hen duidelijk diffe r e n t i a t i e e n o n g e l i j k h e i d geeft en dat is vaak met de traditionele cij fers een andere vraag van de redactie luidde beves het zal hiermee hopenlijk duidelijk zijn dat ik tig je met differentiatie niet de ongelijkheid die het erg moeilijk vind een antwoord op de vraag de leerlingen van verschillende niveaus van onder van de redactie te geven een school die eerst wijs toch al in de maatschappij tegenkomen uniform onderwijs geeft dus onderwijs waarbij het huidige voortgezet onderwijs met zijn cate alle leerlingen dezelfde doelstellingen met dezelfde gorale scholen voor vwo havo mavo lno lto de inhouden en dezelfde verwerkingsopdrachten etc bevestigt de ongelijkheid die er in de maat moeten trachten te bereiken in hetzelfde tempo schappij is die ongelijkheid wordt verminderd en met dezelfde toetsing op hetzelfde moment en noch vergroot door interne differentiatie binnen dan besluit tot individualisering maakt meestal een categorale school of een wat bredere scholen allerlei stadia van ontwikkeling door het kan gemeenschap zijn dat men dan in eerste instantie zijn toe wil men ongelijkheid aanzienlijk proberen te ver vlucht zoekt tot het ontwikkelen en gebruiken minderen dan is dat mogelijk door geïntegreerd van zelf instruerende systemen het kan ook zijn voortgezet onderwijs te realiseren waarbij aan dat men direct vormen van differentiatie pro elk diploma of dossioma gelijke rechten worden beert te gebruiken waarbij elke leerling meer ei verleend^{2 1} en ook dan zullen er nog ongelijke gen keuzen kan maken kansen zijn ik denk dat leerlingen die uit een hiermee wordt overigens opnieuw duidelijk dat milieu komen dat maatschappelijk hoger wordt ik van de zelf instruerende systemen als het ipi gewaardeerd dan toch meer kansen hebben zo programma niet zo gecharmeerd ben ik wijs deze als bijvoorbeeld ook bleek uit de reportage over dan ook af en zie ze slechts als een tussenfase de gediplimeerden van een mavo school in hel naar werkelijke individualisering van differentia mond in een kleurkatern

van vrij nederland in tie in een dergelijk programma zie ik bij toepas het voorjaar van 1979 sing van de vier criteria nauwelijks een emancipa waarschijnlijk komt de vraag van de moer redac torische werking uitgaan de doelstellingen de tie voort uit de gedachte dat interne differentia inhouden de leeractiviteiten de toetsing alles is tie moet leiden tot examens op verschillende ni tevoren zorgvuldig geprogrammeerd en ligt vast veaus zoals die in het lbo over enige tijd ook in in zo n systeem heeft een leerling nog maar wei het mavo ingevoerd zijn mijns inziens is deze nig te kiezen hij kan zich aan het programma koppeling niet noodzakelijk en ook niet gewenst met het takensysteem onderwerpen of hij kan interne differentiatie heeft niet als doel niveau 33 differentiatie b ij een goed gebruik van interne geen bezwaar tegen als het gebeurt met remediale differentiatie gaat het er onder andere om dat in oogmerken de kans is echter reeel aanwezig dat dividuele leerlingen optimale ontplooiingskansen dit tot geheel geprogrammeerde systemen gaat krijgen en dat bijna alle leerlingen schoolsucces leiden juist nu door het huidige kabinet een ver hebben of anders gezegd de communale doelen lengde brugperiode wordt gepropageerd zonder en de cursusdoelen 2 z bereiken daarnaast kunnen dat scholen faciliteiten krijgen om zelf te experi alle leerlingen dan nog andere doelen bereiken menteren met het opzetten en ontwikkelen van de ene leerling zal daarbij meer en andere dingen geindividualiseerde programma s bestaat het ge leren dan een andere maar moet daar nu onmid vaar dat opdracht wordt gegeven om centraal dellijk een niveau aan gekoppeld worden en kan leermaterialen daartoe te vervaardigen dat ook eigenlijk wel op een zinnige manier wie als dat zal leiden tot systemen als die van ipi en de invullingen van de verschillende niveaus in het plan heb ik daar ernstige bezwaren tegen ik lbo bekijkt kan niet anders dan tot de conclusie geloof dat het verder ontwikkelen van differen komen dat deze zeer kunstmatig en arbitrair zijn tiatievormen in open onderwijs onder meer in een examen met verschillende niveaus koppelen het werken met thema s het alternatief moet zijn aan interne differentiatie is niet noodzakelijk bij moedertaalonderwijs het gebeurt in de praktijk van ons selectieve systeem van voortgezet onderwijs wel dat is het ge conc lusi e volg van politieke beslissingen niet van onder wijskundige of didactische een alternatief voor ik hoop met deze informatie over differentiatie de niveau examens is een dossioma in zelf instruerende systemen en over het indivi daarin staat beschreven aan welke onderwijs en dualiserend werken binnen thematisch cursorisch vormingsactiviteiten een leerling in zijn opleiding taalonderwijs voldoende bouwstenen te hebben heeft deelgenomen het geeft als het ware een aangedragen voor mijn conclusie dat individuali profielbeschrijving van een leerling hoewel ik sering en differentiatie op zich niet goed of slecht nog geen ervaring heb met dossioma s geloof ik voor het onderwijs zijn maar dat het ervan af dat een dossioma meer mogelijkheden biedt om hangt wat de onderwijsdoelstellingen zijn hoe individualisering in emancipatorische richting in open of gesloten het leerplan is of er sprake is het onderwijs mogelijk te maken en de ongelijk van acceptatie of selectie etc de keuze van de heid zal verminderen 2 3 doelstellingen en de openheid geslotenheid van het leerplan bepalen dan welke vormen van diffe is differentiatie wel goed voor het onderwijs en rentiatie mogelijk en wenselijk zijn de leerlingen ik dank gerda hemmelder delden an-

dre hoekstra veendam fons houtman boxtel iemand die zich al zes jaar bezig houdt met diffe joost scheifes rijen en cor vlasman heems rentiatie in het onderwijs kan eigenlijk op zo n kerk voor hun waardevolle op en aanmerkingen vraag alleen met ja antwoorden of anders moet op het concept van dit artikel hij ontslag nemen uit zijn werk ik antwoord ook met ja al houd ik reserves bij een keuze tussen overas- selt november 1979 een zelfde taal programma op de traditionele uniforme manier of met differentiatie zal ik in no te n principe altijd voor de gedifferentieerde aan- pak kiezen p de k o n ing i nter n e differe n tiatie en k ele kanteke maar niet alle gedifferentieerde programma s vind ningen in reso na ns mei 19 78 p 268 2 7 1 h et ci ik goed voor het onderwijs en de leerlingen het taat s t aat o p pag 268 s a m veenman i ndividualiseri n g v an het onder soort zelfinstruerende systemen als het ipi pro wijs een classificatiesc h e m a toegepast op i pi en gramma met wat voor aantrekkelijke leermate op en onderwijs i i in pedagogisch tijdsch rift fo rialen ook kan maar een beperkte bijdrage aan rum voor op vo edk unde 1 977 nr 3 pag 123 124 emancipatorisch onderwijs leveren met zelfin idem pag 12 4 1 25 over plan is informatie te vinde n in t h o ud kerk struerende programma s in feite nieuwe vormen pool i ndividual i sering van h e t onderwijs een door van gepro- grammeerde instructie wordt in neder b ra a k in pe dag ogisc he studien jrg 49 19 7 2 p ag land op beperkte schaal gewerkt daar heb ik 158 166 en 34 th oudkerk pool p la n in de praktijk in pedago 14 j eimers emancipatorisch taalonderwijs wa- ter in gisch e studien j rg 49 1972 pag 189 200 west duitsland van terecht kwam in moer 1975 nr 5 s a m v een m an p a g 125 en h vo n h entig hervor 1 pag 2 9 ming van de school alternatieve of maatschappijre 15 m l in th orst en f ravensl oo t em anci patie en volutie antw erpen de nederlandse boekhandel von congres een w azige m omen top name i n moer 1973 1975 nr 3 pag 11 7 6 mijn vorige artikel in moer 1979 5 pag 23 1 6 mat gaat de vo n de komende jaren ondernemen 7 z ie voor th emat isc h t aalond er w ijs b eleidsnota voor 1978 en 1 979 in moer 1977 5 p batelaan taalvaardigheidsonderw ijs meer dan pag 6 communicatie o n d e rwi- js in l e ven de talen n r 32 5 17 w v an calcar e a de g e vare n van een k e uze voor de augustus 1 977 pag 298 30 7 notie normale functionaliteit als beleidspunt voor de j eimers projectmatig taalonderwijs in moer von een reactie op de stand- puntennota van de 1976 pag 251 259 von 1979 raamplan nederlands onderb ou w lbo l andelijke 18 taalonderwijs va n morgen cen t rale w erk g roep m oe p e dag ogische ce nt ra amste rdam 1977 dertaalond erw ijs cio s h er togenbosch vierde d ruk 8 d at d eze term oo k an d ers geb rui kt word t als i k h ier 1976 de h ier ge- ci teerde om s c hri jving w ij k t i e ts af doe bl ij kt o ok u it een nieuw e m etho d e voo r h et van de te kst van de v ierde druk d e o mschr i jvi n g is mavo lbo zeg nou zelf waarvan deel 1 in 1 979 bij ge nomen u it een vervo lg no t a die in h et voorjaar v an m a lmberg de n b osch versch een 1980 zal verschijnen deze is te bestellen bij het ka deze noemt zich ook thematisch cursorisch in feite t h oliek ped ago g isch cen tru m po stbus 482 d en is deze me th ode n aar mijn mening ech ter een b osch sch i jn them atisc h e om dat i n vele tussend oo r i nge 19 zie over deze p r oble m atie k p d e k onin g d ifferen vlochten cursorisc h e taal v aardighede n het th ema tiatie tussen selectie en acceptatie in onderwijs in weer h ele maal bl i jft l iggen de onderwijskunde muusses purmerend 1976 9 van deze

aanpak is verslag gedaan door d grit e a 20 p de k oning i n terne d i fferen tia ti e
en k ele k antte ke h eb je mijn b oek oo k gezien in projekt jeugd lite nin g en i n
resonans m ei 1978 p a g 270 natuur educab oe k cu lemb org 19 7 6 2 1 id e m p
ag 268 271 10 tikk er nr 1 m aga z ine voor jeugdlectuur wo lt ers 22 onder com-
munale doelen wordt verstaan de doe groningen 1 978 len die door alle leerli n
gen aan he t eind van de l ee r 11 c v lasman de papieren wereld leergang voor
plichtige leeftijd m oeten z ijn bereikt curs u sdoelen s c hrijfvaardigheid deel i i i
i i i k at h olie k p eda g ogisc h z ijn de v oor alle leerlingen gemeenschap p el ij ke
doe centrum den bosch 1979 len van een bepaal d e o pleidi ng 12 j b ol a nd e a
taalwerk deel i i v m uusses pu rme 23 zie over deze p roblematie k p de k oni n g
ee n orien ren d 1976 197 9 tere nde s tudie n aar de afsluitingsproblemen va n de
13 k p c mavos tuurgroep nederlands hulp middenschool pedagogisch didactisch i
nstituut uni lessen deel 1 en ll den bosch 1 979 versi teit v an a msterd a m z j
1979 35